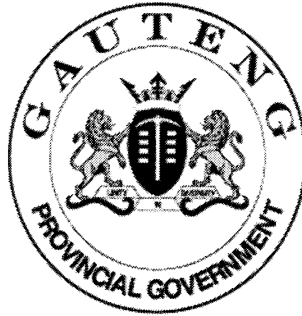

**SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER**

2004

**TSHIVENDA LUAMBO LWA DAMUNI
GIREIDI YO LINGANELAHO**

(Bammbiri La U Ranga)

SG

119-2/1

6 pages

TSHIVENDA FIRST LANG SG: Paper 1

119 2 1

SG

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

MUHASHO WA PFUNZO WA GAUTENG
MULINGO WA TSHITIFIKHEITHI TSHA MATIRIKI

TSHIVENDA LUAMBO LWA DAMUNI
GIREIDI YO LINGANELAHO
(Bambiri la U Ranga)

TSHIFHINGA: Awara 2

MARAGA: 75

THANYELANI ZWI TEVHELAHO:

- Luambo lu vhe lwo kunaho.
- Maipfi a khethekanywe nga ngona, o teaho u swaiwa na one a swaiwe.

**KHETHEKANYO YA A
THOLOKANYONDIVHO**

MBUDZISO 1

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi re nga fhasi hao:

Asivhaha vhadali zwino vha tshi khou dzhena nga khoro ya muji wa vhafunzi Vho-Mavuse. Nga itsho tshifhinga ndi musu i tshi tou vha iri ya vhufumimbili nthu ha thoho hu nga masiari. Nangoho arali lu lwendo lwo do takadza nnyi na nnyi kha avha vhathu vthuraru havho. Ho vha ho iwa ngei shangoni la hayani mulovha. Vhafunzi Vho-Mavuse vha mbo di thoma u fhisu ula muri wavho we vha vhuya nawo. Uyu ndi wone **tshiwatsho** tshine tsha do **kumulula uyu muthannga** Luambo.

Luambo ndi muthannga we a vha e na thaidzo ya u funwa nga vhasidzana na u sa wana mushumo. Vha mbo thoma mushumo **wa u mu kumulula fhala**, vha mu fha itsho tshiwatsho tsha hone uri zwi shumele. Vha thoma u humbula vho tulutshela wa Tadulu-tadulu, vha huwelela vho huwelela **zwa sokou sea zwi tshi tanama**. Vha rabela biko la phopha la elela.

Musi vha tshi tou fhedza fhala vha ri: "Luambo! " Ntsaleni murahu ri ye fhala ngomu **dzhadzhan** hune nda di shumela hone vhathu." Ndi musu vhone vhane vho hwala gokoko lo dalaho madi. U swika fhala uyu Luambo ha mbo pfi a bvule zwi ambaro a **sale o tou tha**. Nangoho ndi fhala a tshi ita zwe a vhudzwa. Vha shumana nae ha pfi a sedze thungo ya vhukovhela ndi hune ha do bva thuso yawe, **zwe vhutoto**. Naho zwo ralo **ha si vhe na tshi no vhone**.

Ndi munwe musu vhenevha vhafunzi Vho-Mavuse vha tshi khou di bvula phanda nga wonoyu mushumo wavho wa **vhuporofita**, musu vha tshi mbo di delwa nga muhumbulo wa u ya Mutshundudi. Na onoyu Luambo o vha e munwe wa vha lovhedzwaho. Ha tuwiwa ndovhedzoni. U swika fhala mulamboni ha thomiwa zwa u lovhedzwa. Luambo o do vha ene wa u thoma u lovhedzwa. Musu vha tshi ri ndi a thoma u lovhedza ha mbo da ligwena lihulu afho hune vha vha hone la fara Luambo.

La tou vha dzhatsha nga ngomu madini. Musi vhafunzi vha tshi khou lingedza u mu lamukisa mulomoni wa ngwena, naho zwo ralo yo do fhedza nga u mu **zhondongedza** ya tuwa nae. Vhanwe vhalovhedziwa vho ri u vhona zwo ralo vha shavhela mahayani avho ngeno Vho-Mavuse vho sala vho tou **dzielwa** nga mulandu wa iyo phanzi. Ha, nangoho zwithu zwi a itea, khombo yo u wela yo u wela.

- 1.1 Neani ayo mafhungo thoho yo a teaho. (2)
- 1.2 Mushumo wa Vho-Mavuse ndi wa mini? (1)
- 1.3 Mushumo wavho wo vha u tshi itelwa ngafhi? (2)
- 1.4 Ndi nnyi we a vha a tshi khou rabelelwa? (1)
- 1.5 Shumisani ipfi "thoho" mafhungoni mararu a sa fani u sumbedza uri li amba? zwithu zwiraru zwo fhambanaho. (3)
- 1.6 Nwalani/neani mishumo miṅa ya mufunzi kana muporofita ? (4)
- 1.7 Talutshedzani maipfi/mafurase othe o swifhadzwaho. (12)

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA A: [25]

**KHETHEKANYO YA B
SAMARI/ MANWELEDZO**

MBUDZISO 2

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni do kona u nwala manweledzo / samari. Samari yanu i vhe na maipfi a FURATHI na hone a songo fhira FUSUMBE.

Mukegulu Vho-Alilali vho vha vho di sokou ri tsha mato ndi u vhona. Mukalaha vhone Vho-Makungo vho vha vho di lindela uri muthannga wavho vha do pfa linwe divha a tshi ri o vhona khomba ya ngafhi ngafhi. Vho bva na u fhumula vha vhuya vha tou bva mulomo. Zwa muthannga ane a shuma zwavhudi uri a vhe khombe a vho ngo zwi pfesesa. Mukegulu u pfa mukalaha vha tshi bva mulomo vha pfa zwi tshi tou vha dina vhukuma. Vho mbo di ri khae kani ni tou vha buphuthu. Ene mune wazwo o ri a tshi fhindula a ri arali vhasidzana vha tshi khou mu lamba ene a ite mini. Mukegulu vho pfa zwo no tou vha thavha vhukuma lwe vha vhuya vha humbula zwauri kani na zwino u na tshishavha - vhasadzi. Munwe muhumbulo wa ri khamusi na zwino a dzo ngo vhuya dzothe. Mukegulu vha humbula uri ngavhe zwi vhe zwa u divha ndi musu vho di mu wanela ula nwananyana wa thama yavho ya kale na kale vha ngei Furaulale.

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA B: [10]

KHETHEKANYO YA C
LUAMBO

MBUDZISO 3

- 3.1 Mafhungoni a tevhelaho toredzani maipfi a tevhelaho afho hu re na gake.
(Ganda, shamba, gope, nkanda, shaḁa)

Musundwa o laḁa _____ la muomva la wela fhasi. Vho-Muofhe
vha ri u nembelēla ha _____ a si u wā halo. Lufuno o zwimba
lawe.

3x1=(3)

- 3.2 Maaravhi o swifhadzwaho mafhungoni a tevhelaho a shumiswa ho itea
mini?

“Tshukhwi, o vha isala zwone Lini.” Vho-Masindi vha a mangala. Aa! “idani
ngeno nduni”. Ndi Lufuno a no amba nae, “koto, ho ita zwone lo wa”.

3x1=(3)

- 3.3 Nwalani mafhungo anu a pfallaho nga mafhambanyi a maipfi o swifhadzwaho
mafhungoni a tevhelaho:

Ndo vhona munna o hwala tsimbi khulwane. Muri mudenya wa mu zhaka a
wela fhasi a mbo di vunde a mulenzhe.

2x2=(2)

- 3.4 Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni kone u nwalani mafhungo nga maidioma a re
nga fhasi hao:

Masindi u tou vha na tshitavhili heneḁha he Lufuno a renga rokho na ene a
renga-vho. Lufuno uri ha have namusi vho bika nga khulu ngauri hu na
vhalidzi vhanzhi.

3.4.1 Hu pala khwali

3.4.2 U luma mbilu

2x1=(2)
[10]

MBUDZISO 4

- 4.1 Shumisani ipfi lo swifhadzwaho mafhungoni a tevhelaho. Ni li shumise u
nwalani mafhungo mararu o fhambanaho.

Ndo vhona dzinga li tshi khou shavha. Vhanwe vhatukana vha ri li a luma.

3x1=(3)

- 4.2 Nwalani mirero i re na maipfi hayo o swifhadzwaho mafhungoni a tevhelaho.

Ndo vhona mmbwa i tshi khou pandamedza ntsa.

2x1=(2)

- 4.3 Nwalani khandza dza mamudi a tevhelaho sa zwo sumbedzwaho kha tsumbo dzi re mafhungoni a re afho fhasi.

Maemu ha nwali a tshi sea. Lufuno ha nga di namusi nga madekwana. Lutendo u ri a nga si de namusi nga madekwana.

4.3.1 U ja a tshi sea.

4.3.2 Lufuno u ri a nga mu rwa.

2x1=(2)

- 4.4 Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni do kona u nanga maipfi o teaho kha ayo o swifhadzwaho mafhungoni a tevhelaho:

Vho-Phophi vho tangana na **khombe** mulamboni. Yo vha i tshi khou tshimbila na **khusha** yo hwalá gaku la vhuswa. Vha tangana na mapholisa o fara **mbava** yo hwalá na zwiambaro zwo tswiwaho.

4.4.1 Muthu a no tswa ndi _____

4.4.2 Munna a sa mali ndi _____

4.4.3 Muthu ano lesa ndi _____

3x1=(3)

[10]

MBUDZISO 5

- 5.1 Kha phara i tevhelaho hu na mbulafhethu. Zwino inwi a nanguludzeni, u sumbedza uri ni a a divha.

Mulambo u ela u tshi tsa fhasi ngevha vhatu vha Hamanenzhe vha tshi diphina nga madi awo.

2x2=(4)

- 5.2 Ri neeni thukhufhadzo ya madzina o swifhadzwaho kha phara i tevhelaho.

Masindi o ri u vhona **mmbwa** i tshi da khae yo halifha, a doba **ñwana** wawe a gidimela nga ngomu nduni.

2x1=(2)

- 5.3 Khakhululani maipfi o swifhadzwaho kha phara i tevhelaho nga u shumisa mitshila ya maiti.

Thinawanga o **runga** rokho ya u naka kha Vho-Maemu, a dovha a i **runga** nge ya vha i sa mu takadzi ngauri murungo wayo wo vha wo vhifha.

2x1=(2)

- 5.4 Kha phara i tevhelaho hu na dzinambumbano. Inwi li nanguludzeni ni dovhe ni talutshedze uri li amba mini.

Mutani wa Vho-Thiswilondi ho bikwa nga khulu ngauri ula **ñwana-ñwana** wavho we a bebwa a ethe o sia vhatu li tshi tavha.

2x1=(2)

[10]

TSHIVENDA LUAMBO LWA DAMUNI GIREIDI YÔ LINGANELAHO (Bambiri la U Ranga) 119-2/1 W	6
---	---

MBUDZISO 6

- 6.1 Nwalululani mafhungo a tevhelaho nga luambo lwo tambaho, ni dzhenise na zwiga zwa u vhala hothe ho teaho khathihi na malederedanzi ho teaho:

maluta o tuwa na ndwambi hanasia me awe vha vha sala vha tshi ngungula.

[10]

GUMOFULU LA KHETHEKANYO YA C: [40]

GUMOFULU: 75